

slabe. Zato tak pretres ob požgani, za partizane tako radodarni vasici, ki je zgorela z živimi ljudmi vred 20. septembra 1944 in ki mi je navdahnila tri ali štiri pesmi, med njimi tudi Žalostinko, ki sem jo decembra 1944 napisal na Gorjušah.

»Zalostinka«? Porajala jo je misel na dekleta, ki so zgorela živa v Radovni, poglobilo pa jo je moje takratno občutje, ki me je tiste decembrske dni 1944 navdajalo, ko me je pretresla novica o smrti mojega dekleta, ki je žrtvovala svoje osemnajstletno življenje kot borka v Prešernovi brigadi. Morda prav to pesem občutim danes še bolj poglobljeno kakor v času, ko je bila napisana, saj so za menoj (in najbrž tudi za generacijo, ki ji pripadam) še druge izgubljene in neizljubljene ljubezni, v katerih sem iskal ljubezen svoje neodžejane mladosti kakor Evridikin obraz. Morda pa tudi zato, ker je zame vojna še vedno kakor včeraj, kar se kaže tudi v mnogih mojih, širši slovenski javnosti neznanih Pesmih za pozabljene.

(1981)

Miha Klinar

Ciril
Zlobec

Svetloba smrti

Nemirni od prevélikih bližin
drug drugega
bili smo kakor slepi gozd,
postavljen
za čuvarja lastnih senc
v razgaljeno planjavo sonca.

Ko se je zdaj tu,
 zdaj tam, na slepo
 in vsakokrat znenada
 zrušilo drevo, se je
 v izpraznjeni lijak nad njim
 kot blisk z višin
 ulil
 doneč
 stebèr svetlobe

in kar naprej,
 zdaj tu, zdaj tam,
 vse bolj razredčeni,
 vse bolj na gósto
 padali smo, rasli,
 svetla kolonada,
 v sončno katedralo.

Iz nje
 ne bomo več prišli,
 čistilci in objokovalci
 vélikih bližin
 drug drugega,
 svetloba smrti.

Ko skušam zdaj premisliti svojo udeležbo v NOB, ne vidim v njej nič posebnega, nič usodnega v odločitvi. Bolj kot kaj drugega sem v narodnoosvobodilnem boju videl veliko možnost osvoboditve. Tudi svoje lastne. Vse, se mi je zdelo, se začenja šele z osvoboditvijo. Dočakal sem jo, še ne dvajsetleten, kot »star« borec. In starim bojevnikom vseh vojn — zdi se mi, da sem to že takrat vedel — je usojeno, da jim je spomin na leta »slave in smrti« bolj v muko kot v spodbudo, zato sem hotel predvsem pozabiti. Vojno in sebe v njej. Vedel sem, da biti rojen za vojno in revolucijo ni pravzaprav nobena zasluga, je samo neizbežnost, čeprav je takrat veljala trda rabsodba, da je nepoštena poniglavost, tudi izdajstvo, če si ostal gluha za glas, ki je zbiral razkropljeno občestvo v boj. Osvoboditev, tako živo sanjana, tako težko pričakovana, dokler je boj še trajal, je bila tista odločilna zarez, ki je dokončno razmejila dotedanjo resničnost od poznejšega spomina nanjo. Od vsakršnega spomina. Še nekaj let po vojni, morda celo desetletje, mi je bila moja vojna izkušnja v muko, ko so me tesnobne sanje spet pehale samo v brezupne boje, v morečo bližino sovražnikovih zased, pušk, dvignjenega noža. Treba je pozabiti, sem si dopovedoval.

In ko sem pozabljal, mi je bilo resnično laže, ni me motilo, da postajam sam sebi v novem življenju zmerom bolj samo še zgodba. Kot je zgodba vse, pri čemer moraš klicati spomin na pomoč. Nekdanji veliki čas je postal

tudi zame resnično velik šele tedaj, ko se je skupaj z mano prevesil v blago zgodbo, ki jo vse bolj ožarja neka posebna svetloba.

Svetloba pa tako rada dvigne človeka na pot.

In ko sem se v teh povojnih letih pogostoma po kosih pobiral po poteh svojega življenja, sem se moral vrniti, če sem se hotel vsega pobrati in se spet sestaviti, tudi v tiste pokrajine vojne, za katere sem menil, da mi jih ne bo treba nikoli več prehoditi. Dolgo sem se zavestno slepil, da hodim odkrivat samo svoje »pobeglo otroštvo«, tisto pravo, brez vojne in smrti, ki je naravna pravica slehernega človeškega življenja.

Toda to je bila past.

Ta vse pogostejša, včasih že kar obsedena popotovanja v otroštvo sta me vendarle vodila skozi temo vojne in bojev, ustavljala moj radovedni korak v vse večji bližini tistih, ki so nekoč bili moji najbližji tovariši, prijatelji, a bi jim danes ne prepoznal ne obraza, ne glasu, ne duše. Bilo mi je, kot da spet prestopam v njihovo »veliko bližino«, s ščemečimi očmi zazrt v svetlobo smrti, ki je vsa njihova, a pomalem vse bolj tudi naša, ki smo bili njihovi tovariši, prijatelji.

In to, današnje doživljanje vojne, eden tistih trenutkov, ko so se, morda res samo za trenutek, razblinile vse meje in razlike med nekdanjo resničnostjo in sedanjo zgodbo o njej, se mi je zapisalo v dovolj obsežen cikel pesmi (Svoj obraz iščoč), ki sem jih v svoji najnovejši zbirki Glas namenoma vstavil med dva ljubezenska cikla, torej kot intimno, osebno liriko, pa še opredelil sem jih, za manj pozorne bralce, z oznako: optika 1979—1980, kajti zame je pesem zmerom in v celoti sedanjost.

In iz takšne pobude, iz sedanjosti, je nastala tudi tu objavljena pesem Svetloba smrti.

(1981)

Ciril Zlobec